

Resumé
af udkastene til
vandområdeplaner,
de aktualiserede indsatsprogrammer og
miljørapporter

EU-vandrammedirektivet

for perioden

2016-2021

Status: 10.12.2014

Indledning

EU-vandrammedirektivets krav

EU-vandrammedirektivet kræver, at der udarbejdes (og rapporteres til Europa-Kommissionen) vandplaner hhv. vandområdeplaner og indsatsprogrammer for at forbedre vandområdernes tilstand i vanddistrikterne. Slesvig-Holsten har del i tre vanddistrikter: Elbe, Eider og Schlei/Trave.

De første vandplaner og indsatsprogrammer blev vedtaget i 2009. Redegørelserne skal aktualiseres hvert 6. år. I 2014 skal derfor udarbejdes de tilsvarende udkast

Udkastene til vandområdeplanerne skal til offentlig høring fra den 22.12.2014 til den 22.06.2015 og vil efter vedtagelse sidst i år 2015 bruges som grundlag til al planlægning indenfor tilstandsforbedring af vandområderne i perioden 2016 - 2021.

En vigtig del i vandområdeplanen er **indsatsprogrammet**, som fastlægger de foranstaltninger, der skal gennemføres for at opnå miljømålene for overfladevand og grundvand.

Ifølge loven om miljøvirkningsvurdering (tysk: UVP-Gesetz) skal indsatsprogrammet gennemgå en strategisk miljøvirkningsvurdering. Dertil udarbejdes en miljørapport, som vurderer indsatsprogrammets virkninger på de beskyttelsesværdige goder. Offentlig høring vil finde sted den 22.12.2014 til den 22.06.2015, samtidig med vandområdeplanerne og indsatsprogrammerne.

Teksterne i vandrammedirektivs høringsdokumenterne blev på vanddistrikternes niveau samordnet på mange møder, og over flere måneder. Dette skete internt i Slesvig-Holsten, og (vedr. Elbe-vanddistrikt) i samarbejde med de involverede tyske delstater samt EU-medlemstater. Til teksternes harmonisering blev der inddraget oplysninger og krav fra Europa-Kommissionens ekspertpaneler samt resultater fra samordningsprocesser på både Forbundsrepublikkens niveau, her indenfor den fælles "arbejdsgruppe vand" („Bund/Länder Arbeitsgemeinschaft Wasser“)(LAWA) - og på niveau af indsatsområderne af Elbe-vanddistrikt.

1. Væsentlige indhold i vandområdeplanerne for Slesvig-Holsten

1.1 Målsætninger i vandrammedirektivet

Vandrammedirektivets målsætninger for overfladevand er følgende: Forbud mod forringelse af vandets tilstand, reduktion af forurening med prioriterede stoffer samt standsning af udledninger, emissioner og tab af prioriterede farlige stoffer. For naturlige forekomster af overfladevand tilstræbes god økologisk og kemisk tilstand, mens det for stærkt modificerede og kunstige vandforekomster gælder om at opnå godt økologisk potentiale og god kemisk tilstand. Målsætninger for grundvandsforekomster er, ud over forbud mod forringelse, at opnå god kvantitativ og kemisk tilstand samt at vende enhver væsentlig og vedvarende opadgående tendens i koncentrationen af forurenende stoffer.

Vandrammedirektivets indhold og krav blev indarbejdet i flere love på vandområdet - på både Forbundsrepublikkens og delstatens niveau ("Wasserhaushaltsgesetz des Bundes",

"Landeswassergesetz", "Oberflächengewässerverordnung des Bundes", "Grundwasserverordnung des Bundes").

1.2 Kendetegn for vanddistrikter og deloplande

(for detaljer se afsnit 1 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

De tre vanddistrikter Eider, Elbe og Schlei/Trave blev opdelt i deloplande, hvis afgrænsninger er baseret på de betydende floders oplande samt nogle mindre vandløbs samlede oplande.

Bedømmelse og forvaltning af overfladevande og grundvand sker på vandforekomsternes niveau. Vandforekomster er vandløbsafsnit eller delarealer af vandområder med ensartet karakter.

Antal vandforekomster per kategori for vandområder i Slesvig-Holsten

kategori	antal forekomster
vandløb	589
overgangsvande	2
søer	73
kystvande	40
primære grundvandsmagasiner	55
dybtliggende magasiner i tertiære lag	9

Slesvig-Holstens vanddistrikter er præget af den overvejende landbrugsmæssige anvendelse af jorden, ca. 70 % af arealet anvendes til landbrug (Statistikamt Nord, landbrugsareal, sidste statistik 15.12.2012). Et karakteristisk træk, der adskiller området fra de andre tyske vanddistrikter, er de store andele marsk og lavningsområder, som i vid udstrækning skal afvandes kunstigt, den lange kystlinie med kystsikringsanlæg samt den forholdsvis ring andel af skovarealer. På de slesvig-holsteniske vanddistrikter er der landskabsmæssige forskel, således at også vandområdeplanerne er til en vis grad forskellige. Eksempelvis har Eider-vanddistriktet en stor andel kunstige vandområder, især i marsken, mens Schlei/Trave-vanddistriktet har mange søer og mest hurtig stømmende, grusprægede vandløb.

1.3 Vandområdernes signifikante belastninger

(for detaljer se afsnit 2 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Vandområdernes signifikante belastninger blev allerede fremlagt i vandplanen for den første vandplansperiode. De siden indsamlede resultater fra vandovervågningen bekræfter stort set denne vurderinger. I forbindelse med rapporternes ajourføring blev der - efter Europa-Kommissionens bemærkninger og i løbet af den statsdækkende afstemningsproces - bestemt af den administrative "arbejdsgruppe vand" (Bund-/Länderarbeitsgemeinschaft LAWA), at oplysningerne om belastning skulle konkretiseres.

Med udgangspunkt i de aktuelt primære belastninger af vandområderne og ud fra vandrammedirektivets målsætningerne afledes de vigtigste udfordringer for vandrammedirektivets implementering. I Slesvig-Holsten handler det om:

- forbedring af vandområdernes struktur og passageforhold
- reduktion af signifikante belastninger fra næringsstoffer og forurenende stoffer
- hensyntagen til klimaændringens konsekvenser.

De hydromorfologiske forandringer skyldes tidligere vandreguleringer med det formål at forbedre afvandingen og udnyttelsen af både landbrugsjord og bebyggede arealer, samt beskyttelse mod oversvømmelse og skibsfart. Således blev faktisk alle vandløb i Slesvig-Holsten i deres forløb og fysiske forhold mere eller mindre påvirket af menneskelig aktivitet. Disse reguleringer og den nødvendige vedligeholdelse, der skulle til for at bevare reguleringerne, medførte i næsten alle Slesvig-Holstens vandløb et tab af biologisk mangfoldighed, som gør at vandrammedirektivets gode økologisk tilstand i dag ikke kan opnås.

De forhøjede næringsstoffkoncentrationer er årsag til eutroficerings af søer og kystvande, som begrænser vandområdernes naturlige flora og fauna. I cirka 40 % af grundvandsforekomster i primære magasiner er anvendelse som drikkevand truet af for høje nitratkoncentrationer, mens de dybtliggende magasiner i tertiære lag stadig har en god kemisk tilstand.

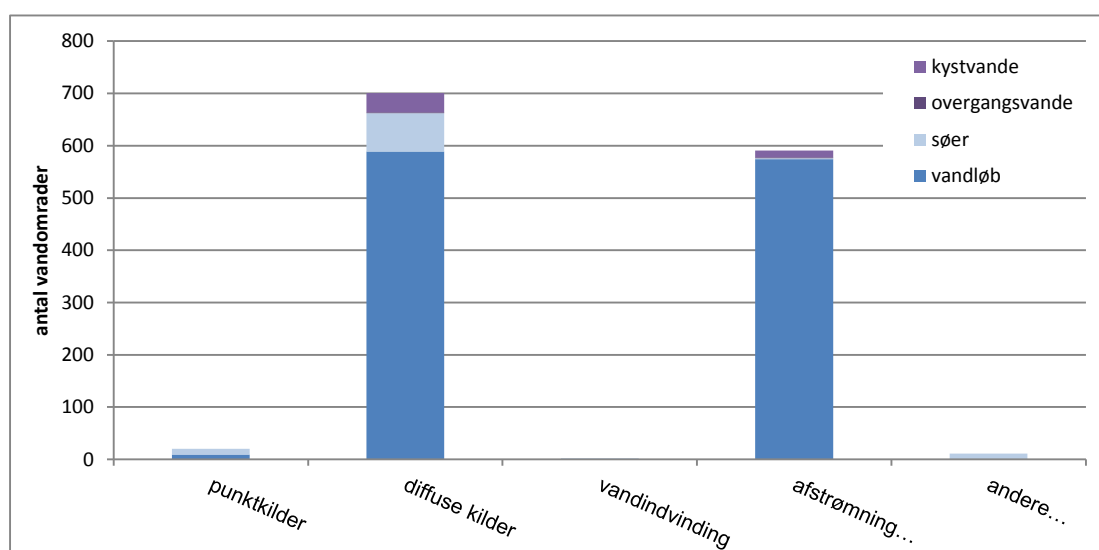


Abb. 1: Belastninger af vandforekomsterne i Slesvig-Holsten (punktkilder, diffuse kilder, vandindvinding, afstrømningsreguleringer og hydromorfologiske ændringer)

Reduktionen af kystvandenes belastning ved tilførsel af for store mængder næringsstoffer er et miljømål, som kun kan opnås gennem foranstaltninger i hele oplandet. Her er en reduktion af næringsstoffkoncentrationen og derved af næringsstofftilførslen påkrævet - vedrørende Vesterhavet med 15 - 30%, vedrørende Østersøen med mere end 50% (undtaget Schwentine-opland).

Efter gennemførelsen af EU's direktiv om spildevand (tysk: Kommunalabwasserrichtlinie) og Slesvig-Holstens støtteprogrammer til udbygning af rensningsanlæg fik de diffuse udledninger fra landbruget til vandmiljøet større betydning. Disse udledninger udgør efterhånden cirka 80% af de samlede udledninger. Store fosforudledninger ved jorderosion

opstår for det meste i forbindelse med agerjord. Desuden når betydelige mængder kvælstof fra grundvand og drænrør frem til overfladevandet.

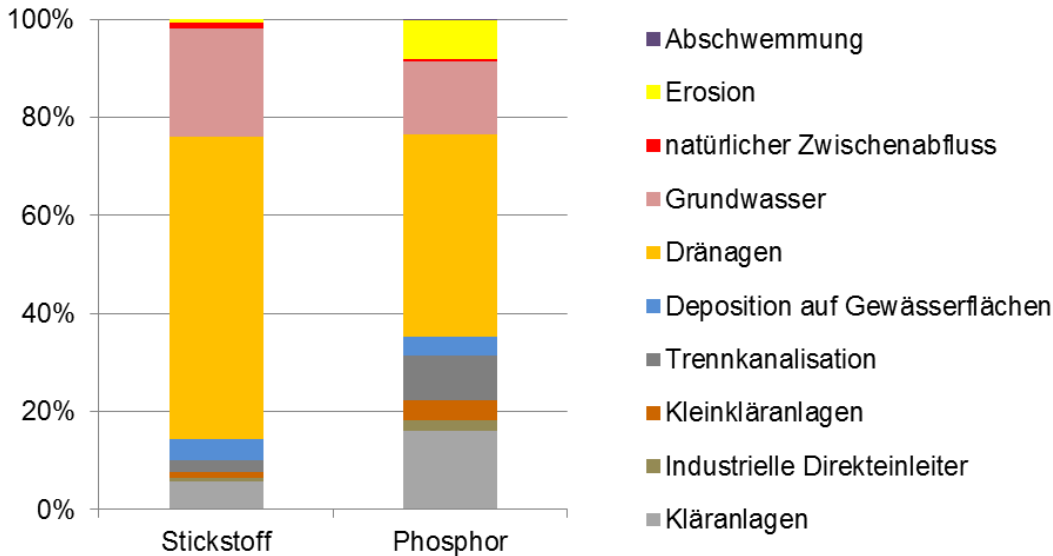


Fig. 2: Kvælstof- og fosforudledninger differentieret efter spredningsveje (data fra næringsstofmodellering)
 Abschwemmung = overjordisk afstrømning / overflade-afstrømning Erosion = erosion
 natürlicher Zwischenabfluss = naturlig interflow Grundwasser = grundvand
 Drainagen = drænrør / dræning Deposition auf Gewässerflächen = nedfald på vandoverflader
 Trennkanalisation = separatkloak Kleinkläranlagen = småreenseanlæg
 Industrielle Direkteinleiter = industrielle direktinduktører Kläranlagen = rensningsanlæg

1.4 Vandovervågning

(for detaljer se afsnit 4 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

I Slesvig-Holsten anvendes samme målenetværk, som i år 2006 blev tilpasset til vandrammedirektivets kriterier, fortsat, med kun ringe forandringer. Dette bruges til overvågning af overfladevandes biologiske tilstand samt til optimering af planlægning og evaluering af tiltag, som gennemføres for at beskytte eller forbedre vandområderne. Et nyt element i overvågningen er siden år 2013 - ifølge EU's datterdirektiv - den intensive overvågning af forurenede stoffer. Overvågningens resultater oplyser om den nuværende tilstand samt udviklingen af vandenes økologisk kvalitet og gør det således muligt at vurdere vandenes tilstand i forhold til de respektive gældende miljøkvalitetsnormer.

1.5 Vurdering af vandtilstanden

(for detaljer se afsnit 4 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Resultaterne fra vandplanen (tysk: 1. Bewirtschaftungsplan) blev ved udarbejdelse af udkast til vandområdeplanen (tysk: 2. Bewirtschaftungsplan) stort set bekræftet.

Vandløbenes strukturelle og morfologiske forandringer samt den betydelige tilførsel af næringsstoffer udgør de mest alvorlige belastninger. Som nyt resultat i vandområdeplanen blev der konstateret en over hele Tyskland dækkende belastning af overfladevande med kviksølv, målet i biota. Således kan ingen af overfladevande leve op til den gode kemiske tilstand og kan derved ikke opnå vandrammedirektivets mål. Dette skyldes overvejende kulkraftværkernes emissioner til luften.

I forhold til den gode økologisk tilstand hhv. det gode økologiske potentiale kan aktuelt i Slesvig-Holsten cirka 99 % af vandløbsforekomsterne og 86 % af søerne ikke opnå målet. Ikke et eneste af kystvande, hverken i Vesterhavet eller i Østersøen, kunne klassificeres som „godt“. I næsten alle tilfælde er de biologiske kvalitetselementer makroinvertebrater, makrofyter, fytoplankton eller fisk, men også overskridelsen af de tilstræbte næringsstoffkoncentrationer årsag til at overfladevandets gode tilstand ikke kan opnås. Det ved bedømmelsen af overfladevandets økologiske tilstand forankrede princip, at klassificeringen altid foretages ud fra det dårligst bedømte biologiske kvalitetselement, gør det betydeligt vanskeligere at opfylde målet.

(for detaljer om overfladevandenens tilstand se afsnit 4.1 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

De aktuelt foreliggende måledata for **grundvandet** bekræfter stort set vurderingen fra statusopgørelsen. Cirka 40 % af grundvandsforekomster i de øvre primære magasiner opnår ikke den gode kemiske tilstand. Dette svarer til næsten 50 % af Slesvig-Holstens samlede areal. Hovedårsagen til at målet ikke opfyldes er belastningen med nitrat. Det er først og fremmest tilfaldet på bakkeøerne (tysk: Geestrücken) hvor store kvælstofoverskud fra landbrugets gødskning siver sammen med nedbør ned til grundvandet. Nitrat kan dog også fra andre diffuse kilder nå frem til vandområderne, som f.eks. ved afvanding af rigkær eller gennem luften. Til estimering af næringsstoffernes overskud blev der i Slesvig-Holsten (lige som i de andre tyske delstater) udført en "næringsstofmodeller". Med hensyn til grundvandets kvantitative tilstand er der ingen mangel i Slesvig-Holsten. Til indvinding står der en tilstrækkelig stor mængde grundvand til rådighed, således at alle grundvandsforekomster kan tildeles den gode kvantitative tilstand.

(for detaljer om grundvandets tilstand se afsnit 4.2 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

1.6 Strategier til målopfyldelse

(for detaljer se afsnit 5 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

På baggrund af de betydelige deficitter, som blev konstateret under opgørelsen af vandområdernes aktuelle tilstand, er det en urealistisk forventning, at der i alle vandforekomster kan opnås den gode tilstand allerede i løbet af den første vandplansperiode (2009-2015). Det var derfor nødvendigt at udvikle en strategi for hvordan vandrammedirektivets krav alligevel kan opfyldes. Denne strategi omfatter de følgende principielle beslutninger for vandrammedirektivets implementering i Slesvig-Holsten:

- at inddrage de pågældende forbund og institutioner i implementeringen lige fra starten af, for således at bruge deres lokalkendskab, for at få fælles udtalelser og beslutninger fra de forskellige indsatsområders arbejdsgrupper, samt for at opnå medvirken af kommuner og Foreninger for Vand og Jord (tysk: Wasser- und Bodenverbände) i planlægningsprocessen,
- at indsatsområdernes arbejdsgrupper foretager en tidlig klassificering af overfladevande efter vandrammedirektivet, såsom naturlige, stærkt modificerede

eller kunstige vandforekomster, således at der ved planlægningen kan tages hensyn til de tilsvarende forskel i vandområdeplanens målsætninger,

- at udnytte synergier ved tiltag, som flere vandkategorier har godt af (f.eks. vandløb og søer, vandløb og kystvande, grundvand og vandløb),
- at udnytte synergier med tiltag fra andre fagområder, såsom oversvømmelsesværn eller natur- og jordbundsbeskyttelse,
- at implementere og støtte fremrykkede tiltag allerede siden 2004, med det formål at forlænge implementeringsperioden, at samle erfaringer omkring tiltagenes virkning, at kunne fremvise eksempler for vellykkede projekter, samt for at strække behovet for finansmidler over en længere periode,
- at prioritere omkostningseffektive tiltag ved planlægningen, for at koncentrere deres gennemførelse på særlig velegnede vandområder, hvor der stadig findes tilstrækkelige økologiske udviklingspotentialer,
- at anvende fristforlængelse for foranstaltninger, som - med målsætning om en trinvis gennemførelse - først kan implementeres i de kommende perioder, samt
- at udbrede oplysninger om vandrammedirektivets realisering til offentligheden og hos interesserede borgere, for at opnå befolkningens accept for vandrammedirektivets målsætninger og vandmiljøets udvikling.

1.7 Kategorisering af vandområder

(for detaljer se afsnit 5.2 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Ifølge vandrammedirektivet kan overfladevandområder under bestemte betingelser kategoriseres som stærkt modificerede eller kunstige, hvis de nødvendige forandringer for at opnå den gode tilstand ville medføre signifikant negative effekter for den aktuelle udnyttelse. Med hensyn til stærkt modificerede hhv. kunstige vandområder skal der kun opnås det gode økologiske potentiale, som tager udgangspunkt i de tiltag der er gennemførlig og lader sig realisere uden signifikante begrænsning af udnyttelsen. I Slesvig-Holsten hører en stor andel af overfladevandforekomster ind under denne kategori.

Kategoriseringen, som skal valideres for enhver periode, blev foretaget i overensstemmelse med Europa-Kommissionens krav og af indsatsområdernes arbejdsgrupper i konsensus. Herved blev kategorien for et lille antal vandforekomster ændret fra „naturlig“ til „stærkt modificeret“ og vice versa.

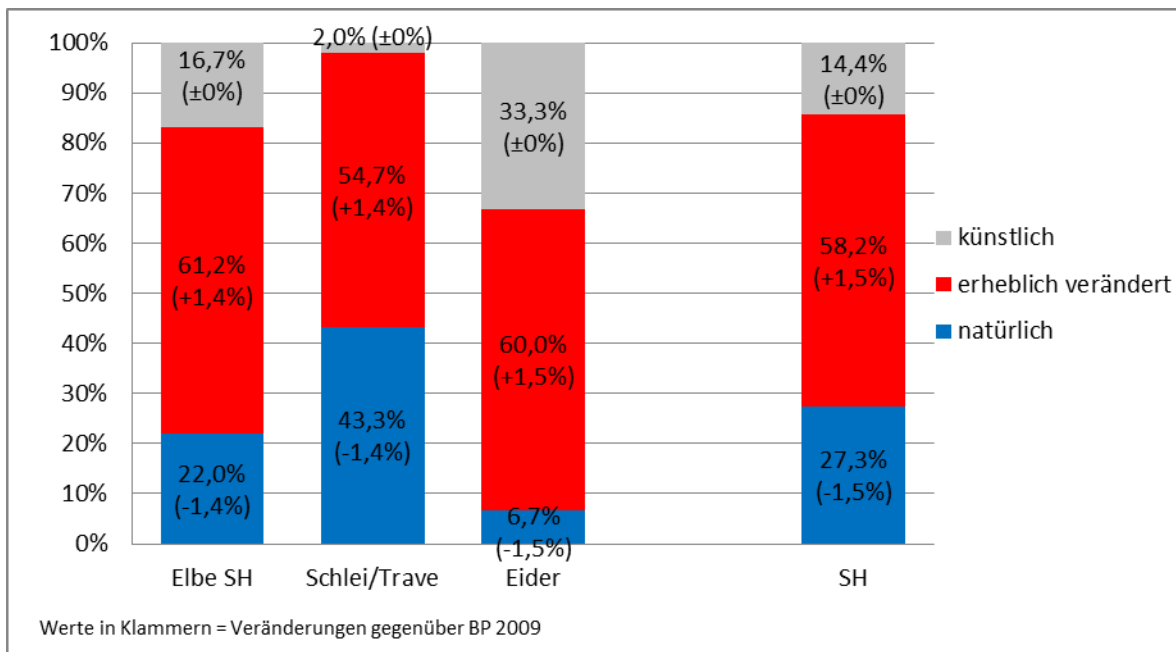


Fig. 3: Kategorisering af vandforekomster i Slesvig-Holsten og ændringer i forhold til 1. vandplan
 Elbe SH = Elbens slesvig-holstenske andel (tal i parentes: ændring i forhold til vandplanen fra 2009)
 künstlich = kunstig erheblich verändert = stærkt modificeret natürlich = naturlig

1.8 Prioritering

(for detaljer se afnit 5.2. i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Første prioritet blandt foranstaltninger til reduktion af fysiske ændringer i overfladevande får Slesvig-Holstens prioriterede vandområder, som stadig har godt udviklingspotentiale og derfor kan udvikles særlig omkostningsefficient (se bilag, kort 4). Desuden blev der identificeret vandområder, som er særligt velegnede for vandrefisk der vandrer over lange afstande. Her skal der skabes mulighed for passage, gydepladser for vandrefisk som f.eks. havørred eller laks samt egnede opvækstpladser for fiskeyngel (se bilag, kort 5).

Tiltag for grundvandsbeskyttelse fokuseres på de grundvandsforekomster, som ikke opnår den gode kemiske tilstand (se bilag, kort 3). Hertil hører miljøtiltag indenfor landbruget samt rådgivning for landmænd med hensyn til vandbeskyttelse.

1.9 Fristforlængelse

(for detaljer se afnit 5.2 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Ifølge vandrammedirektivet kan fristen for opnåelse af miljømålene forlænges, hvis målupnåelsen pga. naturlige forhold, tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger ikke er muligt indenfor den fastsatte frist.

- Naturlige forhold kan f.eks. være meget langsomt strømmende grundvand eller lange reaktionstid af økologiske systemer.
- Den tekniske gennemførelse kan f.eks. være umuligt, hvis problemløsningen tager længere tid end der står til rådighed, hvis problemets årsager ikke kan afklares, eller i

de tilfælde, hvor der absolut ingen teknisk løsning er til rådighed. Hertil hører også, at de til forbedring af et vandområde nødvendige arealer ikke står til rådighed.

- Uforholdsmæssigt store omkostninger beregnes ved hjælp af en cost-benefit-analyse, hvori der sammenlignes de vandforekomster, som skal forbedres, med hinanden. Dette sker under hensyntagen til delstaten Slesvig-Holstens prioriteter vedrørende forbedring af vandområder samt omkostningerne i forbindelse med målopfyldelse.

Fristforlængelse er ifølge vandrammedirektivet en undtagelse, som kun er tilladt, hvis de i direktivet nævnte betingelser er opfyldte og hvis der gives detaljerede begrundelser. Det viser sig dog, at der for 100 % af overfladevandforekomster i Slesvig-Holstens vanddistrikter, i Elbe-vanddistriktet og ligedeles i alle de andre tyske vanddistrikter skal gøres brug af undtagelser, hvilke også skal rimeligt begrundes.

Også for opnåelsen af den gode kemiske tilstand i grundvandsforekomster er det nødvendigt at gøre brug af fristforlængelser. Her skyldes det udelukkende naturlige forhold, såsom den meget langsomme nedsivning, som medfører at der kan gå op til årtier inden det nedsivende vand når frem til de primære magasiner. Tiltagenes virkning vil derfor først kunne påvises med væsentlig forsinkelse.

(for detaljer om fristforlængelser se afsnit 5 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Problemet med den manglende mulighed for at få tilstrækkelige arealer blev allerede større under den første vandplansperiode. Dette skyldes den voksende konkurrence om landbrugsarealer, som opstår gennem høje jordpriser samt et yderligere behov for arealer til produktion af stofflige og energiråstoffer (f.eks. vedvarende brændstoffer og naturgas). Derved bliver det vanskeligere at købe vandområdernes naboarealer, som skal bruges til forbedring af vandområderne og fastholdelse af næringsstoffer.

På langt sigt kan også klimaændringens konsekvenser spille en rolle ved udvælgelsen og gennemførelsen af tiltag. De første videnskabelige resultater vedrørende klimaændringernes konsekvenser blev inddraget i udvælgelsen af tiltag.

(for detaljer om klimaændringens konsekvenser se afsnit 5.1.2.7 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan).

1.10 Tiltagenes omkostninger og finansiering

(for detaljer se afsnit 5.1 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Allerede før vandrammedirektivets indførelse blev der investeret betydelige midler i tiltag til vandbeskyttelse. Der vil fortsat opstå store omkostninger i forbindelse med vandrammedirektivets implementering, men for at opfylde vandrammedirektivets miljømål skal tiltagenes prioritering opdateres.

I forbindelse med støtte til tiltag skal de projektholderes eventuelle fordele inddrages som egetbidrag. Bidragets størrelse retter sig efter de relevante støttedirektivs bestemmelser.

I Slesvig-Holsten bidrager Foreninger for Vand og Jord (Wasser- und Bodenverbände) samt kommunerne til finansiering af tiltag for forbedring af overfladevandets økologiske tilstand med et egetbidrag, som udgør maksimum 10 % af de støtteberettigede omkostninger. Rent faktisk er projektholderens fordele efter tiltagens gennemførelse væsentlig mindre, således at gennemførelsen kun kan opnås, hvis delstaten forpligter projektholderne ved lov (se § 55 Landeswassergesetz Slesvig-Holsten). Dette er dog kun tilladt, såfremt delstaten forpligter sig samtidigt at overtage byggeomkostningerne - enten i fuld omfang eller med fradrag af projektholderens rimelige fordele hhv. belastninger.

I forbindelse med støttelsen i perioden 2004 - 2014 har foreninger og kommuner således allerede investeret cirka 2,34 mio. euro i forbedringen af overfladevand.

For foranstaltninger til målopfyldelse mht. grundvand er der i vandområdeplanen 2015 - 2021 afsat 24,2 mio. euro. Delstatens midler, som udgør 7,7 mio. euro, stammer fra øremærkede afgifter vedr. vandindvinding (Landeswasserabgabengesetz LWAG), som bruges til medfinansiering af midler fra Forbundsrepublikken og EU.

1.11 Mulige usikkerheder ved vandområdeplanens gennemførelse

(for detaljer se afsnit 5 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Usikkerheder i forbindelse med fastlæggelse af vandområdeplanens målsætninger kan opstå pga. udviklinger, som enten hidtil eller principielt ikke kan forudsiges med tilstrækkelig sikkerhed eller præcision. Dette kan have indflydelse både med hensyn til omfang og varighed af en virkemiddels prognosticerede effekt.

Således findes der f.eks. usikkerheder i forbindelse med

- den rigtige bedømmelse af den meget gode tilstand, fordi der mangler vandområder med tilsvarende referenceforhold og fordi de nye biologiske bedømmelsesprocedurer skal endnu udvikles, tilpasses hhv. aftales internationalt.
- prognoser om tiltagens effekter, fordi det er vanskelig at vurdere, under hvilke fysiske forhold den gode økologiske tilstand indfinder sig og hvor lang tid dette kræver.
- hvor mange arealer der står til rådighed for at gennemføre hydromorfologiske tiltag. Tilgængeligheden er, som ovenfor beskrevet, afhængig af lodsejernes accept samt landbrugets fremtidige udvikling, som bestemmes i høj grad af den europæiske landbrugsstøtte. Princippet om frivillighed ved lodsejernes salg af arealer skal bevares fremover.
- lodsejernes accept af frivillige miljøtiltag indenfor landbruget samt deres åbenhed overfor at bruge tilbuddet om rådgivning mht. vandbeskyttelse. Her er accepten ligeledes afhængig af landbrugspolitikens fremtidige udvikling.

1.12 PR-arbejde og inddragelse af offentligheden

(for detaljer se afsnit 9 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

Vandrammedirektivets krav om inddragelse af offentligheden realiseres i Slesvig-Holsten, ligesom i første vandplansperiode, gennem såkaldte vanddistriktsudvalg (tysk: Flussgebietsbeiräte) samt indsatsområdernes arbejdsgrupper. På denne måde involveres vigtige samfundsmæssige interesserepræsentanter i planlægningsprocessen lige fra starten af.

I de 33 arbejdsgrupper deltager siden 2002 de vigtigste korporationer og myndigheder samt interessegrupper og organisationer ved jævnlige møder under vandrammedirektivets planlægningsproces og implementering. I hvert af de tre vanddistriktsudvalg orienteres de forskellige repræsentanter fra cirka 50 institutioner hhv. organisationer, som ikke direkte kan medarbejde i arbejdsgrupperne, jævnligt ved et fælles udvalgmøde om den aktuelle status for vandrammedirektivets implementering. Ved denne lejlighed kan repræsentanterne fremlægge deres idéer og synspunkter vedrørende gennemførelsen eller samt ytre deres forslag eller betænkeligheder overfor de udøvende myndigheder.

Til oplysning for den brede offentlighed har Slesvig-Holstens Miljø- og Landbrugsministerium (MELUR) siden året 2000 ledsaget vandrammedirektivets implementering med talrige arrangementer, internettilbud og printmedier. Det centrale oplysningsmedie er hjemmesiden www.wrrl.schleswig-holstein.de. Derudover blev den faglige offentlighed gennem nyhedsbreve jævnligt orienteret om fremskridt ved vandrammedirektivets implementering.

En udstilling "Auf zu neuen Ufern" ("Mod nye græsgrønter", tysk: „nye bredder“) er opsat på vadehavscentret Multimar Wattforum i Tönning.

Til formel offentlig høring blev der allerede i 2012 (angående tidsplan og gøremålsliste) og 2013 (angående de vigtigste spørgsmål om vandforvaltning) offentliggjort dokumenter. Modtagede bemærkninger blev inddraget. Vandområdeplanens udkast bliver nu - et år inden den officielle offentliggørelse - fremlagt i 6 måneder. Således får interesserede og berørte parter hhv. personer muligheden for at gennemgå planerne og tage stilling hertil.

1.13 Ændringer i forhold til rapporterne fra 2009

(for detaljer se afsnit 13 i vandområdeplanen, Bewirtschaftungsplan)

De foreliggende udkast forestiller opdateringer af dokumenter fra 2009. Dokumenterne blev gennemgået og bedømt af Europa-Kommissionen. På grund af kritikken af de tyske rapporter blev der benyttet en statsdækkende harmoniseringsproces indenfor den fælles "arbejdsgruppe vand" („Bund/Länder Arbeitsgemeinschaft Wasser“, LAWA), som har harmoniseret og indholdsmæssigt forbedret rapporterne. Der blev også foretaget ændringer i vurderingsprocedurer og databasis.

Det skal understreges, at mange af de planlagte forbedringstiltag - på trods af intensive bestræbelser - endnu ikke kunne gennemføres, samt at udførte tiltag hidtil næppe viser

målbare effekter. Dette skyldes på den ene side intensiveringen af landbruget, bl.a. dyrkning af majs til foderstof- og energiproduktion, på den anden side at genindvandringen af arter, som er specifikke for de forskellige typer af vandområder, kræver sin tid. Især belastningen gennem næringsstoffer fra landbruget samt den manglende tilgængelighed af arealer til forbedring af vandområder hindrer opfyldelse af målene.

Nyt for anden periode er bedømmelsen af parametren „kviksvølv i biota“, og fordi koncentrationerne er for høje i hele Forbundsrepublikken, kan ingen af overfladevande opnå den „gode kemiske tilstand“.

Resuméen af sammenligning af planerne fra første og anden periode findes i afsnit 13 af de tre respektive indsatsplaner.

1.14 Tilbageblik på den første periode

(for detaljer se afsnit 14 i vandområdeplanen, *Bewirtschaftungsplan*)

I den første vandplansperiode blev der gennemført et stort antal tiltag. Den aktuelle status kan ses i nedenstående figur.

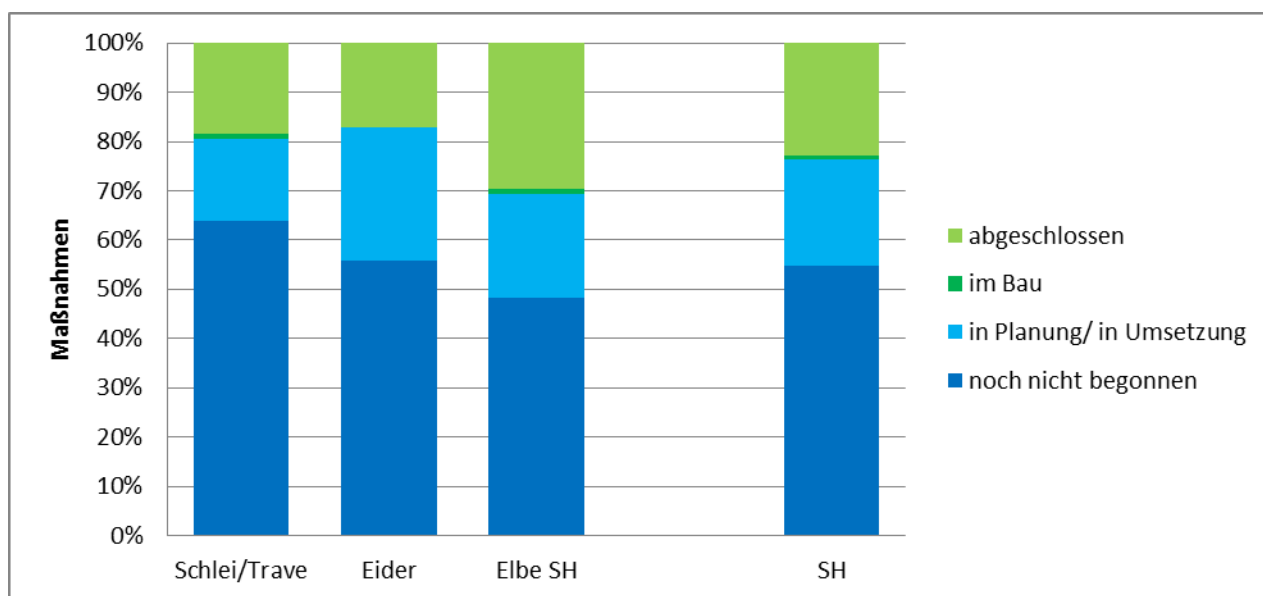


Fig. 6: Status for implementering af det 1. indsatsprogram 2010 – 2015 (status for data: juli 2014)
 abgeschlossen = afsluttet
 im Bau = under opførelse
 in Planung / in Umsetzung = under planlægning / under gennemførelse
 nicht begonnen = ikke påbegyndt

I den første vandplansperiode blev der investeret 32 mio. euro (2010 - 2015 inkl., efter prognose). For anden periode forventes udgifter på 38 mio. euro.

I år 2012 blev der allerede udarbejdet en „midtvejsrapport“ om status for implementering og fremlagt for kabinettet samt Europa-Kommissionen. Denne indeholdt et tilbageblik på gennemførte foranstaltninger, deres omkostninger og status for implementering. Rapportens konklusion var, at der kan gennemføres langt færre tiltag end planlagt. Således opstod nødvendigheden for at ændre strategien for mål opfyldelse og anvende andre tiltag:

- I forbindelse med lovændringer af forordning om anvendelse af gødning (tysk: Düngeverordnung) og forordning om anlæg til håndtering af farlige stoffer i vand (tysk: Verordnung über Anlagen zum Umgang mit wassergefährdenden Stoffen) ventes der ændringer, som vil bevirke reduktion af kvælstof- og fosfortilførsel.
- For at mindske diffuse belastninger blev der - i forbindelse med den såkaldte "alliance for vandbeskyttelse" (tysk: Allianz für den Gewässerschutz) - indgået frivillige aftaler med Landmandsforeningen (tysk: Bauernverband), om en mere effektiv anvendelse af naturgødning (dvs. husdyrgødning samt planterester) og gæringsrester. Aftalerne bliver ledsaget og opbakket gennem Bekendtgørelsen om anvendelse af gødning, som p.t. er under lovændring. Især ved at overholde disse ordninger forventes på mellemlangt sigt en tilbagegang i næringsstofftilførslen til vandøkosystemer.
- I områder med grundvandforekomster i dårlig tilstand udvides og videreføres rådgivningen samt udvides på udvalgte søoplande.
- Ved hjælp af detaljeret modellering kunne belastede områder identificeres geografisk og efter spredningsveje. Dette værktøj udbygges yderligere.
- Tiltag mod belastning af overfladevande og grundvand med plantebeskyttelsesmidler gennemføres fremover fortrinsvis i forbindelse med implementeringen af den „Nationale handlingsplan plantebeskyttelse“.
- De hydromorfologiske belastninger ved vandløb reduceres ved hjælp af de landsdækkende indførte beskyttelseszoner (1 m bred) samt en aftale mellem Miljø- og Landbrugministeriet (MELUR) og Landmandsforening (Bauernverband) om at frivillig afsætte vedvarende randzoner (minimum 10 m bred) ved halvdelen af de prioriterede søer og vandløb.
- Belastningerne skal også reduceres gennem en mere skånsom vandløbsvedligeholdelse. Hertil har næsten alle berørte Foreninger for Vand og Jord (Wasser- und Bodenverbände) i Slesvig-Holsten undertegnet en målaftale, som indeholder forpligtelsen til at afstemme et vedligeholdelseskoncept for deres vandområder sammen med myndighederne for vand- og naturbeskyttelse. Dette tiltag flankeres gennem videreførelsen af et landsdækkende projekt om rådgivning mht. skånsom vandøbsvedligeholdelse, som er specielt målrettet mod Foreningerne for Vand og Jord samt entreprenører / maskinstationer.
- Med hensyn til gennemførelse af enkelte tiltag aflastes de indsatsansvarlige fremover ved at delvis erstatte deres administrative omkostninger.
- Overfladevandenes god kemisk tilstand kan kun opnås på lang sigt, og kun hvis emissioner af luftbårne forurenende stoffer som f.eks. kviksølv eller PAH reduceres fremover. For at reducere emissionerne af kviksølv opkræves der i forbindelse med den energipolitiske kursændring hen mod vedvarende energi en phasing-out-strategi, ved at anvende uforurenede råmaterialer hhv. ved at nedlægge kulkraftværker. Gennemførelse af dette tiltag kan ikke kun ske i Slesvig-Holsten, men skal forfølges af Forbundsrepublikkens og Europas ansvarlige institutioner.

2. Væsentlige indhold af indsatsprogrammerne i Slesvig-Holsten

2.1. Typer af indsatser

(for detaljer se afsnit 4 i indsatsprogrammerne, Maßnahmenprogramme)

Indsatsprogrammerne for de slesvig-holstenke vanddistrikter indeholder talrige tiltag til forbedring af overflade- og grundvandsforekomster. Disse tiltag blev samordnet på tværs af de tyske delstater. Indsatserne er nødvendige for at opnå miljømålene og skal gennemføres indtil 2021. Hertil er det dog også nødvendigt at tage skridt i retning af integration ind i andre fagområder, såsom landbrug, energi og fiskeri. Selvom de grundlæggende foranstaltninger - gennem implementering af de gældende europæiske direktiver - allerede er fuldt ud gennemført i Slesvig-Holsten, kræver målopfyldelsen i forbindelse med vandrammedirektivet en lang række supplerende tiltag.

2.2 Prioritering af indsatser

(for detaljer se afsnit 4.3 i indsatsprogrammerne, Maßnahmenprogramme)

For at fremstille en oversigt over de **prioriterede indsatser** samles de enkelte tiltag under begrebet **nøgleindsatser** (Schlüsselmaßnahmen). Disse blev indført for første gang af Europa-Kommissionen i forbindelse med "Midtvejsrapporten 2012 om fremskridt i implementering af indsatsprogrammer" (Zwischenbericht 2012 über den Fortschritt der Umsetzung der Maßnahmenprogramme, MELUR).

Ved **nøgleindsatser** forstås de indsatser, som forventes at bevirke størstedelen af forbedringer mht. opnåelsen af vandrammedirektivets mål i de pågældende vanddistrikter. Europa-Kommissionen udviklede en begrænset liste over sædvanlige og vigtige typer af indsats, som gennemføres i de fleste vanddistrikter.

I Slesvig-Holstein er der tale om følgende nøgleindsatser, hvis andele i de forskellige vandkategorier vises i fig. 7:

- tilpasning af spildevandsanlæg (KTM 1)
- reduktion af tilførslen af næringsstoffer der stammer fra landbruget (KTM 2)
- reduktion af plantebeskyttelsesmidler (KTM 3)
- forbedring af passageforhold (KTM 5)
- forbedring af vandområdernes struktur (KTM 6)
- forbedring af vandføringsregime (KTM 7)
- beskyttelse af drikkevand (KTM 13)
- rådgivning, konceptudvikling (KTM 14)
- ikke tildelt nogen af nøgleindsatser (KTM 99).

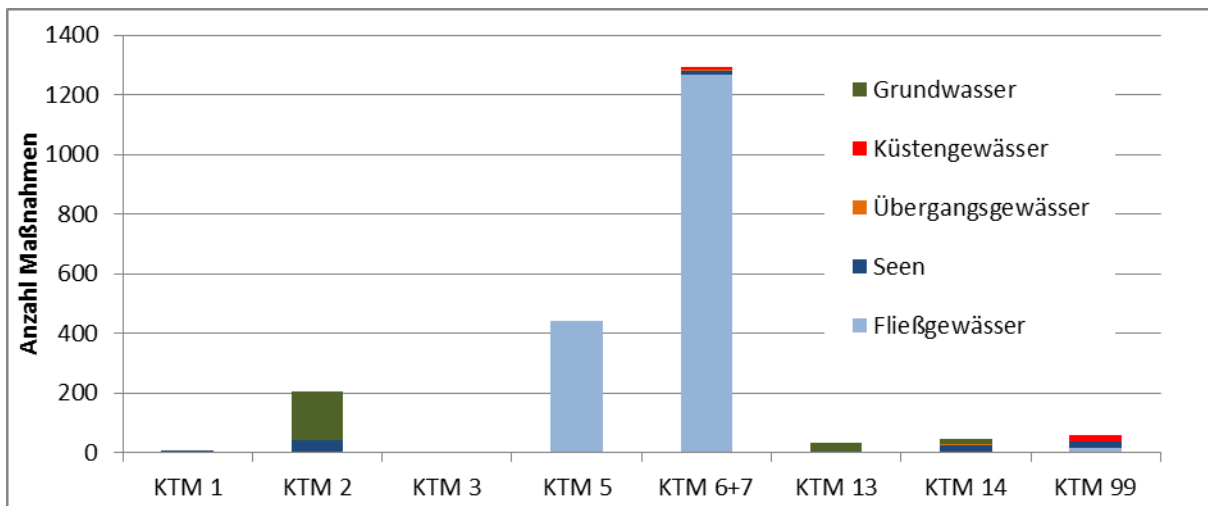


Fig. 7: Antal af planlagte nøgleindsatser per vandkategori i anden indsatsprogram 2015 – 2021
 Anzahl Maßnahmen = antal indsatser
 Grundwasser = grundvand
 Küstengewässer = kystvande
 Übergangsgewässer = overfladevande
 Seen = søer
 Fließgewässer = vandløb

Med hensyn til **overfladevand** er der - ligesom i den første vandplansperiode - sat fokus på tiltag til reduktion af fysiske belastninger. Herunder hører f.eks. etablering af fri passage ved spærringer eller vandtekniske anlæg samt forbedring af vandområdernes og breddernes fysiske strukturer. Endvidere prioriteres tiltag til reduktion af næringsstofftilførsel fra diffuse kilder. Der er også planlagt konceptionelle foranstaltninger såsom rådgivning og kurser om optimering af både drift af spildevandsanlæg og vandløbsvedligeholdelse.

Med hensyn til **grundvand** indeholder indsatsprogrammet - ligesom i den første periode - primært tiltag til reduktion af næringsstofftilførsel fra diffuse kilder. Her sættes fokus på rådgivning til landmænd, som er specielt målrettet vandbeskyttelsens kravene. Rådgivningen om vandbeskyttelse tilbydes siden 2008, er med succes blevet indført og er i dag vel etableret praksis. Denne rådgivning skal i den anden periode udvides og intensiveres. Fremover skal der også bruges EU-støttemidler til medfinansiering. Rådgivningen stod hidtil kun til rådighed i områder med grundvandforekomster i dårlig kemisk tilstand. Nu skal rådgivningen udvides geografisk med udvalgte søers oplande, for også at inddrage disse følsomme arealer. Som ledsagende og fremmende tiltag tilbydes hhv. gennemføres der også i den nye støtteperiode specifikke miljøtiltag indenfor landbruget (tysk: Agrarumweltmaßnahmen, AUM), som - ligesom i den sidste støtteperiode - er primært målrettet vandbeskyttelsen. Rådgivningen om skånsom vandforvaltning (se bilag, kort 6) og de ovennævnte miljøtiltag vil bidrage til at mindske tilførslen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler.

2.3. Vurdering af indsatsernes effekter

For at fastlægge indsatser var vurderingen af omkostninger og forventede effekter af afgørende betydning. Hertil skulle det også bedømmes, om de nødvendige indsatser virkelig kan realiseres indenfor vandområdeplansperioden eller om deres gennemførelse -

pga. uundværelig og ubetinget nødvendig arealudnyttelse, tekniske vanskeligheder eller naturlige forhold - kun ville være muligt i begrænset omfang eller slet ikke muligt.

2.4 Tværregionale målsætninger

(for detaljer se afsnit 3.1 i indsatsprogrammerne, Maßnahmenprogramme)

De tværregionale vandområdeplaner, som dækker hele vanddistrikter, udgør det centrale element i EU vandrammedirektiv.

I kystvandene er **for høje koncentrationer af næringsstoffer** som kvælstof og fosfor årsag til en række fænomener, som opstår som følge af eutroficerings. For at opnå den gode økologiske tilstand i Slesvig-Holstens kystvande bør de nuværende belastninger fra kvælstof og fosfor, som tilføres fra oplande gennem floder og søer, mindskes. De oprindelige reduktionsmål fra første vandplansperiode kunne ikke opfyldes og der kunne heller ikke gennemføres alle planlagte foranstaltninger. Det skyldes en stor konkurrence om arealer pga. intensivning af landbruget samt produktionen af energiafgrøder, som faktisk betyder at de nødvendige arealer ikke står til rådighed for implementeringen.

For at reducere Elbens **belastning med forurenende stoffer** blev der imellem staterne aftalt tiltag som skal medføre en markant reduktion. I den tjekkiske del af oplandet ligger reduktionspotentiale primært i udledning af spildevand fra industri og erhverv. Derimod er de vandforvaltningsmæssige indsatser in den tyske del af oplandet koncentreret på følgende fokusområder:

- tiltag til reduktion af udslip fra forurenede grunde i de tidligere industriregioner, såsom kemi-trekantområdet Bitterfeld. Her gennemføres primært tiltag til at hindre forurenede grundvand i at sive ud fra forurenede grunde, til oprensning og restaurering af kilder, eller til forsegling overfor forurenede grundvand,
- tiltag til reduktion af udslip af forurenende stoffer fra tidligere minedriftsområder primært i de østtyske delstater, samt
- tiltag til reduktion af udslip af forurenende stoffer fra betydelige gamle sedimentlag i vandområder, flodenge og forlandsarealer.

Med hensyn til forurenende stoffer kan der ikke angives konkrete målsætninger for målestationer i Elbens nedre løb, fordi disse stoffer overvejende er tilknyttet sedimentet og bortføres i forskellig grad, alt efter de hydrologiske forhold i flodlejen. Ved højvand forøges mængden af de bortførte kontaminerede sediment. Det er tiltagenes mål at lukke ned for kilderne for ny forurening. På grund af den enorme dimension af belastede arealer er afværgelsen af yderligere udslip en national, om ikke en europæisk opgave. Slesvig-Holsten med sit beliggenhed ved Elbens nedre løb vil få gavn af det faktum at belastningen af Elbens og Vesterhavets sediment vil aftage på mellemlangt hhv. langt sigt.

Genopretning af fri passage for vandrefisk såsom laks, havørred, stør eller ål er også en tværregionale opgave i forbindelse med vandrammedirektivets implementering. I samarbejde mellem de tyske delstater og Tjekkiet blev der samordnet, hvilke af Elbens bifloder er velegnede for vandrefisk og respektive skal udvikles økologisk og få fri passage. Også myndigheden for vand og skibsfart (tysk: Wasser- und Schifffahrtsverwaltung) blev inddraget i beslutningerne, såfremt sejlbare vandveje er berørt. Opstemningen ved Geesthacht blev udstyret med en anden fisketrappe, som ligger på den slesvig-holstenske bred og er konstrueret efter de nyeste erfaringer, for at et tilstrækkelig stort antal af fisk kan få adgang til det 130.000 km² store opland opstrøms Geesthacht.

De tværregionale tiltag blev - under hensyn til deres omfang, tekniske vanskeligheder, naturlige forhold og vidt forskellige ønsker om arealanvendelse - i vanddistrikten fordelt på flere planlægningsperioder. Udkastet til vandområdeplanen muliggør sammen med indsatsprogrammet en kohærent og bindende vandforvaltning i vanddistrikten. Efter gennemførelsen af de planlagte foranstaltninger vil der i de slesvig-holstenske vanddistrikter opnås en markant forbedring af både overfladevandenes økologisk tilstand og grundvandets kemiske tilstand, som bør videreudvikles i de kommende perioder.

3. Væsentlige indhold i miljørapporterne om den strategiske miljøvurdering (Strategischen Umweltprüfung, SUP) i Slesvig-Holsten

3.1 Aufgaber der SUP und methodisches Vorgehen

(for detaljer se afsnit 3 i miljørapporterne, Umweltberichte SUP)

Den strategiske miljøvurdering har opgaven at identificere og bedømme indsatsprogrammets effekter på miljøet. Forpligtelsen til gennemførelsen følger af lov om VVM-redegørelse (tysk: UVP-Gesetz). In den forbindelse skal der betragtes de følgende beskyttelsesgoder:

- mennesker, menneskers helbred, dyr, planter og biologisk mangfoldighed,
- jord, vand, luft, klima og landskab,
- kultur og andre materielle goder.

I miljørapporten redegøres for de planlagte indsatsers samlede positive og negative miljøvirkninger. Selve gennemførelsen af den strategiske miljøvurdering og udarbejdning af miljørapporten blev af den administrative Elbe-arbejdsgruppe (tysk: Flussgebietsgemeinschaft Elbe) udliciteret til en virksomhed, som har bred erfaring med denne opgave.

3.2 Miljøvurderingens resultater

(for detaljer se afsnit 7 i miljørapporterne, Umweltberichte SUP)

Ifølge indsatsprogrammets målsætning om at opnå en økologisk forbedring af vandområderne, findes der for det meste positive effekter på miljøgoderne menneskers helbred, dyr, planter og biologisk mangfoldighed.

Indsatsprogrammernes mange forskellige indsatser blev i forbindelse med miljøvurderingen samlet til grupper af indsatser med lignende effekter. Resultatet var 20 grupper, som blev bedømt mht. deres virkninger.

Som potentielt **negative miljøvirkninger** ved realiseringen af vandrammedirektivets indsatsprogrammer blev der identificeret tabet af arealer (f.eks. ved udbygning af renseanlæg eller ved arealkrævende indsats til forbedring af hydromorfologiske forhold) og mulige påvirkninger på beskyttelsen af oldtidsminder i jordbunden. Der gøres dog opmærksom på, at myndighederne ved godkendelsesproceduren gennemgår de repektive tiltag inden gennemførelsen, og at arealtab - f.eks. ved udbygning af renseanlæg - kan udlignes på andre lokaliteter. I forbindelse med indsatser for forbedring af vandløb kan beskyttelsen af arkæologiske fundsteder sikres gennem tilpasning af planerne, hvorved negative konsekvenser undgås. Allerede i forbindelse med den 1. miljørapport aftalte Miljø- og Landbrugsministeriet (det tidligere MLUR) og myndigheden for arkæologi (Archäologisches Landesamt Schleswig-Holstein), at oplysninger om hydromorfologiske tiltag skal meddeles i god tid. Der var kun få tilfælde hvor der skulle indledes respektive forundersøgelser, og således har det vist sig at indsatsprogrammets virkninger på beskyttelsesgodet "kulturarv" er mindre negative end forventet i den tidligere miljørapport.

I forhold til den første miljørapport blev der tilføjet to nye miljømål, som er relateret til beskyttelsesgoder: „sparsom omgang med jord og grunde“ samt "sikring af land- og skovbrugsmæssig jordanvendelse", som begge to også kan blive påvirket af indsatser in forbindelse med vandrammedirektivet. Her skal dog gøres opmærksom på, at vandrammedirektivets tiltag hviler på frivillighed og at der ikke gennemføres tiltag som ikke har lodsejernes godkendelse. I praksis forventes derfor ingen negative påvirkninger.

Alle andre grupper af indsatser til implementering af vandrammedirektivet har neutrale til positive effekter. Således prognosticerer f. eks. en positiv eller neutral effekt gennem indsatser for miljømålet „forbedring af badevandskvalitet“, hvilket fremmer målopfyldelsen markant. **Det samlede resultat for miljøvurderingen: Virkningerne af indsatsprogrammernes tiltag blev bedømt positiv.** Ændringer eller tilpasninger blev der ikke påkrævet.

De tyske vandområdeplaner, indsatsprogrammer, strategiske miljøvurderinger samt kort findes på internettet: <http://wrrl.schleswig-holstein.de> .